

ЧАСТИНА ПЕРША

1

Керн підхопився з подушки й прислухався. Як усі гнані й цьковані, він умить прокинувся з темного, каламутного сну й уже був готовий до втечі. Застигнув усім своїм худеньким тілом у напружено-очікувальній позі. Він сидів у ліжку й гарячково міркував, як вислизнути звідси, якщо поліція вже на сходах.

Кімната на п'ятому поверсі... Вікно виходить у двір, але ні балкона, ні карниза, звідки можна б дотягтися до ринви, немає. Отже, через двір тікати неможливо. Лишається єдиний шлях: коридором — на горище, а звідти по даху — в сусідній дім.

Він поглянув на циферблат годинника. Кілька хвилин на шосту. Кімнату ще сповнював досвітній морок, і в ньому невиразними плямами сіріли простирадла на двох інших ліжках. Поляк, який спав біля стіни, гучно хропів.

Керн тихо встав із ліжка й навшпиньки підійшов до дверей. Тієї ж миті його сусід на середньому ліжку ворухнувся й пошепки спитав:

— Що там?

Керн не відповів: він саме завмер, припавши вухом до замкової щілини.

Сусід підвівся і, сидячи в ліжку, став порпатись у своїй одежі, що висіла на залізному бильці. Потім спалахнув кишеньковий ліхтарик, і кружало блілого тремтливого

світла вихопило з темряви руді облуплені двері й зігнуту постать розпатланого, в зім'ятій білизні Керна.

— Чуєш, ти? — просичав чоловік у ліжку. — Що там таке, я питаю!

Керн випростався.

— Не знаю. Мені щось таке вчулось, і я прокинувся.

— Вчулось, вчулось! Кажі до ладу, що почув, недо-тепо!

— Щось там унизу. Голоси якісь, тупіт чи що.

Кернів сусід встав і теж підійшов до дверей. На ньому була жовтувата нічна сорочка, з-під якої визирали волохаті м'язисті ноги. Він і собі трохи послухав, потім спитав:

— А ти давно вже тут живеш?

— Два місяці.

— І за цей час була хоч раз облава?

Керн похитав головою.

— Отож-бо! Тобі, певно, просто причулося. Знаєш, як воно вві сні: щось рипне, а тобі здається грім.

Він посвітив Кернові в обличчя.

— Ну звісно... Ще й двадцяти, мабуть, нема. Емігрант?

— Атож.

— Єзус Христус, цо сен стало? — захрипів раптом зі свого кутка поляк.

Чоловік у нічній сорочці спрямував кружало світла на нього. З п'ятьми виринули чорна щітка давно неголених вусів та бороди з проваллям роззявленого рота й широко розплющені очі під кошлатими бровами.

— Дай спокій із своїм Єзусом Христусом, поляче, — буркнув чоловік із ліхтариком. — Його вже давно на світі нема. Поліг добровольцем на Соммі.

— Цо?

— О, знову — чуєте? — Керн метнувся до ліжка. — Підіймаються сходами! Треба тікати через дах!

Чоловік у сорочці теж крутнувся, мов дзига. Знизу почувлися стукіт дверей, приглушені голоси.

— Сто сот чортів! Поляче, тікай! Поліція! Тікаймо! — Він зірвав із бильця свій одяг. — Вихід знаєш? — обернувся до Керна.

— Знаю. Коридором праворуч, а там за вмивальником сходи нагору.

— Ну, гайда! — Чоловік у сорочці тихенько відчинив двері.

— Матка Боска! — харчав поляк.

— Цить! Гляди, нас не викажи! — Чоловік причинив за собою двері й слідом за Керном подався вузеньким брудним коридором. Бігли вони так тихо, що чули, як капає в раковину вода з погано закрученого крана.

— Ось тут нагору! — шепнув Керн, звернувшись ліворуч, аж раптом на когось наткнувся й ледве не впав.

Побачивши перед собою уніформу, він подався був назад, але в ту ж мить його вдарили по руці й хтось гукнув із темряви:

— Стій! Руки вгору!

Керн опустил додолу своє манаття. Ліва рука його затерпла від удару, що припав на лікоть. Чоловік у сорочці спершу нібито ладен був кинутися на голос у темряву. Та, углядивши дуло револьвера, що його наставив йому в груди другий поліцай, й він повільно підняв руки.

— Кругом! — скомандував голос. — Стати до вікна!

Утікачі підкорились.

— Поглянь, що там в них у кишнях, — сказав поліцай з револьвером.

Другий обшукав одяг, що лежав долі.

— Тридцять п'ять шилінгів... ліхтарик, люлька... складаний ніж... густий гребінець. Більш нічого.

— Паперів нема?

— Листи якісь чи що...

— А паспорти?

— Нема.

— Де ваші паспорти? — спитав поліцай з револьвером.

— У мене немає паспорта, — відповів Керн.

— Ну, звісно!

Поліцай штурхонував чоловіка в сорочці дулом револьвера в спину.

— А в тебе? Тебе що, окремо питати, волоцюго?

Поліцаї презирнулися. Той, що без револьвера, зареготав. А перший облизав губи, тоді повільно мовив:

— Ти ба, який вельможний пан! Його ексцеленція пан Волоцюга! Генерал Смердюх! — І раптом, розмахнувшись, ударив чоловіка в сорочці кулаком у підборіддя. А коли той заточився від удару, поліцай ревнув: — Руки вгору!

Чоловік повернув до нього голову. Керн іще ніколи не бачив такого погляду.

— Я тебе, тебе питаю, задрипанцю! — визвірився поліцай. — Довго ще думатимеш? Чи, може, тобі ще раз зацідити?

— У мене немає паспорта, — сказав чоловік.

— «У мене немає паспорта!» — передражнив його поліцай. — Ну, звісно, в пана байстриюка немає паспорта! Я так і знав. Ну вдягайтеся, та мерщій!

Коридором, відчиняючи підряд усі двері, надбігло ще кілька поліцаїв. Один, у погонах, підійшов до затриманих.

— Що це тут у вас?

— Та ось, двох пташок злапали. Через горище хотіли випурхнути.

Офіцер зміряв обох затриманих поглядом. Він був зовсім молодий, вузьколиций, блідий, з невеличкими, акуратно підстриженими вусиками; від нього пахло перукарнею. Керн упізнав запах — одеколон 4711. Він трохи

розумівся на цьому: колись його батько мав парфумерну фабрику.

— До цих двох ми придивимося пильніш! Візьміть їх у наручники, — наказав офіцер.

— Скажіть, невже віденській поліції дозволяється бити затриманих? — спитав чоловік у сорочці.

Офіцер звів на нього очі.

— Як ваше прізвище?

— Штайнер. Йозеф Штайнер.

— Безпаспортний, та ще й погрожує нам, — устряв поліцай з револьвером.

— Дозволяється ще й не таке, щоб ви знали, — відрубав офіцер.

— Збирайтеся, швидше!

Арештовані вдяглися. Поліцай вийняв наручники.

— Давайте-но руки, лебедики! Оце вам таки пасує. Наче за міркою зроблено.

Керн відчув на руках холодний дотик сталі. Це були його перші в житті кайдани. Іти вони не дуже заважали, але Кернові здавалося, наче в нього скуті не самі лише руки.

Надворі вже розвиднялося. До будинку під'їхали два поліцейні автомобілі. Штайнер скривився.

— О, похорон за першим розрядом! Еге, синку?

Керн не відповів. Він силкувався якось сховати наручники під піджаком. На вулиці вже спинили свої візки кілька цікавих молочарів. У будинках навпроти повідчинялися вікна, й у темних отворах білили обличчя. Захотіла якась жінка.

Арештованих — душ тридцять — посадили в машини, відкриті поліцейні авто. Майже всі лізли в кузови мовчки, без заперечень. Серед них була й власниця будинку — гладка білява жінка років десь п'ятдесяти. Тільки вона одна галасливо протестувала. Кілька місяців тому вона сяк-так обладнала два незайняті поверхи своєї

старої, занедбаної кам'яниці під дешевенький пансіон. Незабаром пішла чутка, що там пускають ночувати не-легально, без прописки в поліції. У господині пансіону було тільки четверо пожильців зі справною пропискою: один рознощик, один щуролов і дві повії. Решта всі приходили пізно ввечері. Були то майже поспіль емігранти або втікачі з Німеччини, Польщі, Росії та Італії.

— Ну, ну, лізьте в машину! — звелів офіцер хазяйці. — Усе це ви зможете пояснити нам у поліції. Там у вас буде досить часу.

— Я протестую! — репетувала жінка.

— Протестувати можете, скільки вам завгодно. А поки що поїдете з нами.

Два поліцаї підхопили хазяйку під руки й посадили в машину. Офіцер повернувся до Керна і Штайнера.

— Так, а тепер оцих двох. Та пильнуйте їх добре.

— Мерсі, — глузливо мовив Штайнер і поліз у кузов, а за ним і Керн.

Машини рушили.

— До побачення! — вереснув жіночий голос із котрогось вікна.

— Повбивайте їх, цих заброд-емігрантів! — ревнув іще хтось басом. — Щоб і харчів не переводили!

Вулиці були ще майже порожні, й поліційні машини їхали досить швидко. Небо над будинками відступало вище, яснішало, ширшало, стаючи прозоро-синім; але постаті арештантів у кузовах чорніли, мов ті верби під осіннім дощем. Дехто з поліцаїв жував бутерброди, запиваючи кавою з плескатих бляшаних баклажок.

Біля Аспернського мосту дорогу їм перепинив зеленярський автофургон. Поліційні машини загальмували, потім рушили знову. Тієї ж хвилини один з арештантів на другій машині переліз через борт і скочив

униз, але, упавши боком на крило над колесом, зачепився полою пальта й гепнувся на бруківку.

— Стій! Тримайте його! — закричав офіцер. — Якщо тікатиме, стріляйте!

Авто різко загальмувало, поліцаї пострибали на брук і кинулися туди, де впав утікач. Водій озирнувся, побачив, що той лежить нерухомо на місці, й поволі подав машину назад.

Утікач лежав горілиць. Він ударився головою об камінь і лежав тепер, розкинувши руки й ноги, в розхристаному пальті, схожий на велетенського підстреленого кажана.

— Підведіть його! — гукнув офіцер.

Поліцаї нахилилися над людиною на бруку. Потім один випростався:

— Він не може встати. Певно, зламав щось.

— Як то не може? Поставте його на ноги!

— Носака йому добрячого, сам підхопитесь, — байдужим тоном промовив поліцай, що вдарив Штайнера.

Чоловік застогнав.

— Він справді не може встати, — доповів іще один поліцай. — І кров тече з голови.

— Ат, чорт! — офіцер теж вийшов з машини. — Ані руш мені! — гукнув він у кузов до арештованих. — Набрід проклятий! Тільки морока з вами!

Машина вже спинилася біля розпростертого долі чоловіка, й Кернові було добре видно його згори. Він знав цього миршавенького польського єврея з ріденькою сивою борідкою. Керн кілька разів ночував із ним в одній кімнаті. Тепер він виразно пригадав старого, як той рано-вранці стояв був біля вікна з молитовними ремінцями на плечах і, похитуючись, молився. Старий торгував нитками, пряжею та шнурками до черевиків; його вже тричі висилали з Австрії.

— Встаньте! Мерщій! — звелів офіцер. — Навіщо ви вискочили з машини? Що, совість нечиста? Крав, мабуть, еге? Чи й гірше щось!..

Старий, не зводячи з офіцера широко розплющених очей, ворухнув губами.

— Що? — перепитав той. — Що він сказав?

— Боявся, каже, — відповів поліцай, що стояв навколішках над старим.

— Боявся? Авжеж! Видно, нашкодив десь! Що він каже?

— Каже, нічого він не зробив...

— Та це вони всі торочать. Але що нам із ним зараз робити? Що у нього там?

— Треба б лікаря викликати, — озвався Штайнер із машини.

— Тихо! — роздратовано крикнув офіцер. — Де я вам у таку рань візьму лікаря? Та й не лежати ж йому доти на вулиці! Бо потім знов галасуватимуть, ніби це ми його так замордували. Адже ж на поліцію всіх собак вішають!

— Його треба відвезти до лікарні, — сказав Штайнер. — І негайно.

Офіцер не знав, що робити. Він уже й сам бачив, що людина тяжко розбилась, і в замішанні забув навіть обірвати Штайнера.

— До лікарні! Гадаєте, це так просто? Хто ж його там прийме без офіційного листа! Та й не можу я цього зробити своєю владою. Я повинен спершу здати затриманого по інстанції.

— А ви одвезіть його до єврейської лікарні, — порадив Штайнер. — Там його приймуть без формальностей. І навіть без грошей.

Офіцер пильно подивився на нього.

— А вам звідки це все відомо?

— Одвезімо його на станцію швидкої допомоги, — запропонував один поліцай. — Там завжди буває фельдшер